

सौर्य सिंचाई कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि २०७६

प्रस्तावना: प्रदेश नम्बर तीन जलश्रोतमा धनी भएता पनि अझै दुई तिहाई भू-भागमा भरपर्दो सिंचाई सुविधा पुग्न छैन। नदी र अन्य जलक्षेत्रसंग जोडिएका थुप्रै खेतीयोग्य समथल टार भूमिमा सिंचाई सुविधा पुर्याउन नसक्दा उच्च उत्पादन सम्भावना भएका त्यस्ता जमिनबाट कृषकहरूले लाभ लिन सकिरहेका छैनन। यसरी नदी, खोला-नाला वा अन्य जलस्रोतहरूमा खेर गई रहेको पानीलाई सौर्य प्रविधिमा आधारित साना प्रकृतिका लिफ्ट सिंचाई मार्फत जलक्षेत्रसंग जोडिएका खेतीयोग्य समथर टार लगायात अन्य क्षेत्रहरूमा सिंचाईको सुविधा विस्तार गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नको लागि प्रदेश सरकार, प्रदेश नं. तीन, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयबाट यो कार्यविधि स्वीकृत गरी लागू गरिएको छ।

परिच्छेद- १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस कार्यविधिको नाम "सौर्य सिंचाई कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७६" रहेको छ।

(२) यो कार्यविधि स्वीकृत भएको मितिबाट प्रारम्भ हुनेछ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा, यस कार्यविधिमा,-

(क) "उपभोक्ता" भन्नाले सौर्य सिंचाई योजनाबाट लाभान्वित कृषक, कृषक समूह, कृषि सहकारी, नीजि फार्मलाई सम्झनु पर्छ।

(ख) "कार्यक्रम" भन्नाले सौर्य सिंचाई योजनाका लागि सूचना जारी गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने मन्त्रालय अन्तर्गतिका निकायहरू सम्झनु पर्दछ।

(ग) "केन्द्र" भन्नाले निर्देशनालय अन्तर्गतिको कृषि ज्ञान केन्द्र सम्झनु पर्छ।

(घ) "निर्देशनालय" भन्नाले मन्त्रालय अन्तर्गतिको कृषि विकास निर्देशनालय सम्झनु पर्छ।

(ङ) "प्रदेश" भन्नाले प्रदेश नं. तीन सम्झनु पर्छ।

(च) "मन्त्रालय" भन्नाले प्रदेश नं. ३ को भूमि व्यवस्था कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।

(छ) "सौर्य सिंचाई प्रणाली" भन्नाले सिंचाई गर्नुपर्ने क्षेत्र भन्दा कम उचाईमा रहेको पानीको श्रोतबाट सौर्य उर्जाको उपयोग गरी सिंचाई प्रणाली निर्माण गर्ने वा फाँटहरूमा सौर्यशक्तिको आधारमा सिंचाइ गर्ने सम्बन्धिको योजनालाई सम्झनु पर्छ।

३. **उद्देश्य:** यस कार्यविधिको उद्देश्य देहाय बमोजीमको हुनेछ:-

(क) सौर्य सिंचाई मार्फत कृषि योग्य जमिन (खाद्यान्न, तरकारी, फलफूल माछा आदि)मा सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराएर कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्ने,

(ख) सिंचित क्षेत्रफल विस्तार गर्ने।

२१.

२५
२८/११

२८/११

का. दावा दाउँ लाला
मन्त्री

परिच्छेद- २
कार्यक्रम सञ्चालन

४. **कार्यक्रम सञ्चालन :** (१) यो कार्यक्रम प्रदेश नं. ३ भर लागू हुनेछ । तर यस कार्यविधिलाई आधार मानि सूचना प्रवाह गर्दा जुन जुन जिल्लाहरु वा स्थानीय तहहरु उल्लेख भइ प्रस्ताव आव्हान हुन्छ तिनै जिल्लाहरु वा स्थानीय तहहरु लागू भएको मानिनेछ ।

५. **आपूर्तिकर्ताको सूचिकृत गर्ने:** (१) निर्देशनालयले कम्पनि ऐन, २०६३ बमोजिम दर्ता भएका निजी कम्पनीहरु/फार्महरु सूचिकृत गर्नलाई तीस दिनको म्याद दिई राष्ट्रिय स्तरको पत्रिकामा सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

(२) दफा (१) अनुसार सूचिकृत हुन चाहने कम्पनी/फार्महरुले दरभाउ सहितको सिलबन्दी दररेट पेश गर्नु पर्नेछ । यसरी पेश गर्दा Head(m) र Discharge(L/day) अनुसार पेश गर्नु पर्नेछ । तर यसरी पेश हुन आएको दररेट उर्जा मन्त्रालय अन्तर्गतिको वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रको सौर्य सिंचाई प्रणालीमा तोकिएको अधिकतम मूल्य भन्दा बढी भएमा उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रको मूल्यलाई अधिकतम मूल्य कायम गरिनेछ । सूचिकृत हुन चाहने कम्पनि/फार्मले अनुसूची -१ बमोजिको शर्तहरु पालना गर्नु पर्नेछ ।

(३) निर्देशनालयले आपूर्तिकर्ता सूचिकृत गरी आपूर्तिकर्ताको नाम, ठेगाना, सम्पर्क नं., आपूर्तिकर्ताले आपूर्ति गर्ने प्रणालीको स्पेसिफिकेशन र अधिकतम मूल्य सहितको सूची मातहतका कृषि ज्ञान केन्द्रमा पठाउनु पर्नेछ ।

६. **सूचना प्रवाह:** (१) सौर्य सिंचाई योजना सञ्चालन गर्न निर्देशनालयले स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम अनुसार सिंचाईको किसिम र बजेटको परिधी खुलाई कृपक/समूह/सहकारी/नीजि फार्मका लागि तीस दिने सूचना राष्ट्रिय पत्रिकामा प्रकाशन गर्नेछ ।

(२) सूचनामा तोकिएको म्याद भित्र कृपक/समूह/सहकारी/नीजि फार्मले सौर्य सिंचाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्न अनुसूची -२ अनुसार तोकिएका कागजात सहित अनुसूची -३ बमोजिमको माग फारम र अनुसूची -४ अनुसारको प्रतिवर्द्धता गरी सम्बन्धित कृषि ज्ञान केन्द्र वा निर्देशनालयमा पेश गर्नु पर्नेछ ।

(३) प्राप्त सङ्कलन निवेदनहरु सम्बन्धित ज्ञान केन्द्रले सङ्कलन गरी सकभर ७ दिन भित्र निर्देशनालयमा पठाउनु पर्नेछ ।

७. **सिंचाई योजनाको छनोट प्रक्रिया:** (१) योजना छनोट गर्नु अघि अनुसूची -५ अनुसारको कुराहरुमा सकेसम्म ध्यान दिनुपर्ने छ । अनुसूची -६ बमोजिमको मापदण्डको आधारमा

२५.

२५/०१
२५/०१

२५/०१
२५/०१

२५/०१
२५/०१
२५/०१

सिंचाई आयोजना छनौट गरी स्वीकृतिको लागि निर्देशनालयमा पेश गर्न देहाय
वमोजिमको प्रस्ताव मूल्याङ्कन समिति रहनेछः-

(क) निर्देशक वा वा निजले तोकेको वरिष्ठ अधिकृत, निर्देशनालय	संयोजक
(ख) वाली हेने अधिकृत, निर्देशनालय	सदस्य
(ग) प्रमुख, आर्थिक प्रशासन शाखा, निर्देशनालय	सदस्य
(घ) इन्जिनियर, निर्देशनालय	सदस्य
(ड) प्रमुख, खरिद इकाई, निर्देशनालय	सदस्य-सचिव

(२) छनौट भएका सिंचाई प्रणालीहरूको सूची निर्देशनालयले मातहतका ज्ञान केन्द्रहरूमा कार्यान्वयनका लागि पठाउनु पर्नेछ। सूची पठाउदा मुख्य र वैकल्पिक गरी पठाउनु पर्नेछ।

(३) कृपि ज्ञान केन्द्रहरूले छनौट भएका सिंचाई प्रणालीको निर्माण र सञ्चालन कार्य प्रचलित कानुन वमोजिम उपभोक्तासँग अनुसूची -७ वमोजीम द्विपक्षीय समझौता गरी गराउनु पर्नेछ। यसरी समझौता गर्दा गुणस्तरलाई मध्यनजर राखी कम्तीमा पनि वैकल्पिक उर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रको सौर्य सिंचाई प्रणालीमा तोकिएको गुणस्तर हुने गरी गर्नु पर्नेछ। समझौता गर्दा निर्देशनालयले निर्माण कार्य सम्पादन गर्दा हुन आउने रकमको बढीमा ८०% मात्र उपलब्ध गराउने छ। साथै समझौता भएको १ महिना भित्र कार्य सम्पन्न गरी सक्नु पर्नेछ।

८. **कार्यक्रम प्राथमिकता क्षेत्रः** (१) सौर्य सिंचाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा मझौला र ठूला सिंचाई आयोजनाहरू सञ्चालन नभएका र तत्काल सञ्चालन हुने सम्भावना पनि नभएका क्षेत्रहरूलाई प्राथमिकता दिई सञ्चालन गरिनेछ।

(२) सौर्य सिंचाई कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा अन्य सिंचाई प्रणाली पुग्न नसक्ने जमिन/खेतीमा प्राथमिकता दिईनेछ।

(३) सिंचाईका लागि पानीको श्रोत भएको र सिंचाई सुविधा विस्तार गर्दा व्यवसायिक कृषिको विकासमा टेवा पुर्याउने क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिईनेछ।

९. **भुक्तानी प्रक्रिया:** (१) उपभोक्ताले एक विघा सम्मको लागि १ लाख लिटर/दिन पानीको मेशिनरी जडान गर्नुपर्नेछ, त्यसै गरी २ विघा सम्मको लागि २ लाख लिटर/दिन पानी, ३ विघा सम्मको लागि ३ लाख लिटर/दिन पानी र सो भन्दा माथिको लागि ४ लाख लिटर/दिन पानीको मेशिनरी जडान गर्नुपर्नेछ।

(२) सौर्य सिंचाई योजनाका उपभोक्तालाई रकम भुक्तानी गर्दा योजनाको प्रकृति अनुसार बढीमा २ पटक सम्ममा भुक्तानी दिईनेछ वा कार्य सम्पादन गरी एकै पटक भुक्तानी दिन सक्नेछ।

२५

२५

४५

३

२५
४५
४५

का. लाला देवी लाला

अनुसूची - १
(दफा ५ को उपदफा २ सँग सम्बन्धित)
आपूर्तिकर्ता छनोटका लागी शर्तहरु/मापदण्डहरु

१. दर्ताको प्रमाण पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
२. संस्था नवीकरणको प्रमाणित प्रतिलिपि (आवश्यक भएमा)
३. संस्थाको PAN वा VAT प्रमाण पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
४. लेखा परिष्कारको प्रमाणित प्रतिलिपि,
५. कर चुक्ता प्रमाण पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
६. आधिकारिक एजेन्टको (Authorized Agent) प्रमाण पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि,
७. सौर्य सिंचाई सम्बन्धि उपकरणहरुको Specification खुल्ने Catalogs र Leaflets,
८. आधिकारिक डिलर, सर्भिस सेन्टरको संस्था दर्ता, PAN/VAT प्रमाण पत्र र सझौता पत्रको प्रमाणित प्रतिलिपि(भएमा)
९. २ वर्षको रयारेन्टी,
१०. पस्तको टाईप डिसी हुनु पर्ने ।

२८:

२८/१

४/१०

४/१०

४/१०

४/१०

अनुसूची - २
(दफा ६ को उपदफा २ सँग सम्बन्धित)
आवेदनका साथ संलग्न गर्नुपर्ने कागजातहरु

क) व्यक्तिगत वा सामूहिक उपभोक्ताको लागि:

१. नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि
२. लालपूर्जाको प्रतिलिपि/करारनामाको प्रतिलिपि
३. आफूले भाडामा जग्गा लिई खेती गरिरहेको भएमा न्यूनतम १० वर्षको लागि भाडामा लिएको समझौता पत्रको प्रमाण
४. सामूहिक सिंचाई योजनाको लागि व्यक्तिगत उपभोक्ताहरु सबैको संयुक्त निवेदन
५. स्थानीय निकायको सिफारिस पत्र (सम्भव भएमा)

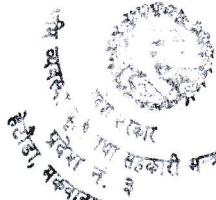
ख) संस्थागत/नीजि फर्मको लागि:

१. संस्था दर्ताको प्रमाण पत्रको प्रतिलिपि
२. संस्थाको नविकरण गर्नुपर्ने अवस्थामा नविकरणको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि
३. संस्थाको स्थायी लेखा नम्बर
४. संस्थाको बैठकबाट योजना माग गर्न गरिएको निर्णय प्रतिलिपि
५. संस्थाको तर्फबाट निवेदन दिने पदाधिकारीलाई प्रदान गरिएको अछित्यारी पत्र
६. पदाधिकारीको नागरिकताको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपि र पासपोर्ट साइजको फोटो १ प्रति
७. लालपूर्जाको प्रतिलिपि वा करारनामाको प्रतिलिपि
८. ऐलानी जग्गाको हकमा स्थानीय निकायलाई शुल्क बुझाएको प्रमाणको प्रतिलिपि र स्थानीय निकायको सिफारिस पत्र

२१- ~~२१०८/१~~ ~~१०८/३~~

२१/१२

मा. दावा दाखेलामा

अनुसूची - ३

(दफा ६ को उपदफा २ सँग सम्बन्धित)

अनुदानमा सिंचाई योजना सञ्चालन गर्नको लागि दिइने आवेदन फारम

. उपभोत्तरकी विवरण:

क. व्यक्तिगत सौर्य सिंचाईको हकमा

१. कृषकको नाम: नागरिकता प्र.प.नं. जारी मिति:

स्थायी ठेगाना:जिल्ला उपमहानगर/नगर/गाउँपालिका

वडा नं. टोल:

२. समूह/ संस्थागत /निजी फार्म सौर्य सिंचाईको हकमा:

संस्थाको नाम:

दर्ता नं. दर्ता मिति: दर्ता गर्ने संस्था:

स्थायी ठेगाना:जिल्ला उपमहानगर/नगर/गाउँपालिका

वडा नं. टोल:

३. सम्पर्क व्यक्तिको नाम: मोबाइल नं.

४. लाभान्वित कृषक परिवार संख्या:

५. सिंचाईको लागि पानीको श्रोत

(क) नदी, खोला, खोलसा (ख) सानो पानीको मुहान(ग) इनार/कुवा (घ) भूमिगत

६. सौर्य सिंचाई योजनाबाट सिंचाई हुनसक्ने जग्गाको क्षेत्रफल:

७. सिंचाई गरिने जग्गामा हाल खेती गरिएका बालीहरू:

.....

८. सिंचाई योजनाको लागि जनसहभागिता जुट्न सक्ने वा नसक्ने:

(क) सक्ने (ख) नसक्ने

९. जनसहभागिता जुट्न सक्ने भए प्रतिशतमा:

(क) २० प्रतिशत (ख) २० देखि २५ प्रतिशत सम्म (ग) २५ प्रतिशत भन्दा बढी

१०. कृषकले Head(m) र Discharge(L/day) खुलाउनु पर्नेछ।

(क) Head (m).....

(ख) Discharge (L/day).

माथि पेश गरिएको विवरणहरू ठीक साँचो छन् झुझ्न ठहरी कानुनी कारबाही भएमा सजाय भोग्न राजी छु छौं । मलाई हामीलाई सौर्य सिंचाई निर्माण योजना उपलब्ध गराईदिनुहन अनुरोध गर्दछु/गर्दछौं ।

निवेदकको सही.....

मिति:.....

संस्थाको छाप

संस्थाको छाप

२१-

२५/८/

१८/८/

२५/८/

अनुसूची -४
(दफा ६ को उपदफा २ सँग सम्बन्धित)
प्रतिबद्धता पत्र

.....निर्देशनालयको मिति.....को सूचना अनुसार
..... कार्यक्रममा सहभागिताको लागि इच्छुक भई सोको
कार्ययोजना सहितको आवेदन पेश गरेको/का छु/छौं । उक्त कार्यक्रममा छनौट भएमा
कार्ययोजनामा उल्लेख भए बमोजिमको कार्य गर्नेछु र वर्ष सम्म निरन्तरता दिनेछु/छौं ।
कार्ययोजना अनुसारको कार्य नगरेमा वावर्ष अगावे सो कार्यहरू बन्द गरेमा प्रदेश
सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम प्रचलित व्याज सहित फिर्ता गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दछु/छौं ।
अन्यथा प्रचलित कानुन बमोजिम सहुला/बुझाउँला । साथै सञ्चालित क्रियाकलापबाट
वातावरणलाई नकारात्मक असर नपुऱ्याउने व्यहोरा तथा प्रतिबद्धता समेत व्यक्त गर्दछु/छौं ।

अनुदानग्राहीको तर्फबाट

नाम:

पद:

संस्थाको नाम:

ठेगाना:

सम्पर्क नं.:

दस्तखत:

मिति:

छाप:

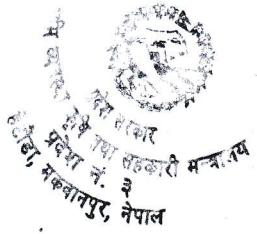
दायाँ

बाँया

२१. २२. २३.

कृष्ण लाल
कृष्ण लाल

२४. २५.

अनुसूची -५

(दफा ७ को उपदफा १ सँग सम्बन्धित)
योजना छनौट गर्नु अघि ध्यान दिनुपर्ने कुराहरु

१. कृषक/कृषक समूह/ सहकारी संस्था/नीजि फार्म र उपभोक्ता समितिहरुको लागि योजना छनौट गर्दा नियमित बैठक बस्नुका साथै समूह सञ्चालन पद्धति एवं प्रक्रियाहरु अनुसार सञ्चालन भएकेका र कृषि विकासको लागि सकृदय रूपले क्रियाशील रहेकालाई प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।
२. सौर्य सिंचाईको माध्यमबाट ब्लक तथा पकेट क्षेत्र विस्तार गरी सामूहिक रूपमा व्यवसायिक खेतीमा लागेका लाई प्रोत्साहन गर्ने ।
३. जनसहभागिताको आधारमा स्थानीय श्रोतको बढी परिचालन गर्ने सक्षम उपभोक्ता समिति वा कृषक/कृषक समूह/सहकारी/नीजि क्षेत्रलाई केन्द्रित गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
४. सामूहिक सिंचाईका लागि जाती, पम्प आदि व्यवस्था गरी तत्कालिन सिंचाई व्यवस्था गर्ने ।
५. दलित, चेपाङ्ग, सामाजिक रूपमा पिछडिएका तथा विपन्न वर्गका समूहहरुको हित बढी हुनुपर्ने ।
६. महिला कृषक समूहहरुको सहभागिता हुने गरी छनौटमा प्राथमिकता दिने ।
७. आयमूलक कृषि व्यवसायीकरण तर्फ उन्मुख गराउने कार्यक्रम सञ्चालन भएका स्थलहरुमा सिंचाई सुविधा पुर्याउने ।
८. यथासम्भव निर्धारित पकेटहरुको उत्पादन कार्यक्रममा टेवा पुर्ने ।
९. बाढी पहिरो आदिले क्षति पुर्याएका चालु सिंचाई कुलाहरुमा स-लिफ्ट तथा सौर्य सिंचाई दुरीमा हूम पाइप र पोलिथिन पाइप व्यवस्था गरी तत्कालिन सिंचाई समस्या समाधान गर्ने ।
१०. सहकारीसंस्था/उपभोक्ता समिति/कृषक समूह/नीजि क्षेत्रहरुबाट कार्यक्रमको लागि जायज माग आउनुपर्ने र तिनको कार्यान्वयनमा अनिवार्य सहभागिता हुनुपर्ने ।
११. प्रतिकूल वातावरणीय असर न्यून पार्ने किसिमका योजनाहरुलाई प्रोत्साहित गर्ने ।
१२. सम्भव भएसम्म सिंचाई कार्यक्रम हेने अन्य निकायहरुसँग समन्वय राखी दोहोरो नपर्ने गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र
१३. छनौट भएका योजना सोही आर्थिक वर्ष भित्र पुरा हुनुपर्ने ।

२१. मुक्ति १०८

१०८

का. दावा दाउँ लाला

अनुसूची - ६

(दफा ७ को उपदफा १ सँग सम्बन्धित)

सौर्य सिंचाई आयोजना छनोटका लागि मूल्याङ्कन सूचकहरू

आयोजनाका नाम:

ठेगाना:

सम्पर्क व्यक्तीको नाम:

मोबाइल नं.

क्र. सं.	विवरण	अंक	कैफियत
१	सिंचाई क्षेत्रको विस्तार	२५	आवेदकले पशे गर्नु पर्ने ।
१.१	१ हे भन्दा कम	१७	
१.२	१ हे देखि २ हे	२०	
१.३	२ हे देखि ३ हे	२३	
१.४	३ हे भन्दा बढी	२५	
२	सिंचाईबाट लाभान्वित परिवार संख्या	१०	आवेदकले पशे गर्नु पर्ने ।
२.१	१ परिवार	७	
२.२	२ देखि ३ परिवार	८	
२.३	३ देखि ४ परिवार	९	
२.४	४ परिवार भन्दा बढी	१०	
३	सिंचाई आयोजनाका लागि आवश्यक लागत	१०	
३.१	५ लाख भन्दा कम	१०	
३.२	५ देखि ७ लाख सम्म	९	
३.३	७ देखि ८ लाख	८	
३.४	८ लाख भन्दा बढी	७	
४	प्रस्तावको आर्थिक क्षमता	२०	बैंक
४.१	कार्यविधिमा उल्लेख भए अनुसारको लगानी गर्नसक्ने क्षमता भएको	२०	Balance
४.२	कार्यविधिमा उल्लेख भए अनुसारको लगानी गर्नसक्ने सम्भावना देखिएको	१८	वा Letter
४.३	कार्यविधिमा उल्लेख भए अनुसारको लगानी गर्नसक्ने सम्भावना न्यून देखिएको	१५	of Bank intent
५	सिंचाईबाट हुने फाईदा	२०	
५.१	कृषि व्यवसायीकरण तर्फ उन्मुख क्षेत्रमा टेवा पुग्ने	१५	
५.२	निर्धारित पकेटहरूको उत्पादन कार्यक्रममा टेवा पुग्ने	१८	
५.३	बृहत उत्पादन क्षेत्रमा टेवा पुग्ने	२०	
६	सिंचाईका लागि पानीको श्रात	१५	आवेदकले
६.१	आकाशे पानी संकलन/हिँड़ संकलन	१०	पशे गर्नु
६.२	मुहान	११	पर्ने ।
६.३	भूमिगत जल	१३	
६.४	खोला र नदी	१५	

नोट: छनोटको लागि न्युनतम ५० अंड्ह प्राप्त गर्नुपर्नेछ।

१०

२१. २५/८/२०१८

१०८८५

१०८८५

मा. दावा दाखिला